

SECTION 18.

HISTORY, ARCHEOLOGY AND CULTUROLOGY

Фомін Андрій Володимирович

канд. іст. наук, доцент кафедри мовних та гуманітарних дисциплін
ТОВ «Технічний університет «Метінвест Політехніка», Україна

ЖІНОЧІ РАДИ У ПОЛІТИЧНІЙ РОБОТІ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ТА ДЕМОБІЛІЗОВАНИМИ (1944 – 1950 РОКИ)

Потужна політична, ідеологічна, виховна, психологічна робота – одна з рис радянського тоталітарного режиму – також у повній мірі проявилася у політиці щодо військовослужбовців та демобілізованих у роки Другої світової війни та післявоєнний період. По завершенню Другої світової війни в СРСР розпочалася демобілізація військовослужбовців, яка відбувалася у кілька етапів. У етапності цього процесу було декілька причин, в тому числі й соціальні. Колишні військовослужбовці, повертаючись до мирного життя, стикалися з тими самими життєвими проблемами, що і цивільне населення: відсутність соціально-побутових умов, житлово-комунальних послуг, часто взагалі придатного до проживання житла, зловживання чиновників, необхідність працевлаштування в умовах реставрації попереднього соціально-політичного ладу, нестачею продовольства. До цього додавалися і соціально-психологічні питання: психологічна адаптація до мирного життя та травма трагедії війни, часто психічні розлади та фізичні каліцтва, які також викликали страждання, втрата родичів та друзів. У цих умовах радянська влада намагалася використати всі можливі засоби для роботи з військовослужбовцями та демобілізованими, в тому числі нею створювалися жіночі ради, передусім для роботи у родинях офіцерів збройних сил.

Загалом дослідженню проблематики політики щодо військовослужбовців Червоної Армії та демобілізованих після Другої світової війни присвячені праці Лисенка О.Є. [1], Даниленка В.М. [2], Гордієнко Г.М. [3], Бажана О.Г. [4], Шипік Н.Ф. [5] та інших. Проте наразі окремі дослідження щодо діяльності жіночих рад з питань роботи з означеними соціальними групами після завершення Другої світової війни у новітній вітчизняній історіографії відсутні.

Актуальність піднятої у статті проблематики виявляється у дослідженні досвіду роботи, прийомів та методів адаптації демобілізованих (з різних причин) військовослужбовців у сучасний період. Адже рано чи пізно після завершення російсько-української війни Україна зіштовхнеться з необхідністю масової демобілізації та поверненням колишніх військовослужбовців до мирного, цивільного життя. Отже, мета статті – дослідження ролі жіночих рад у політичній роботі радянської влади з військовослужбовцями та демобілізованими у роки Другої світової війни та перші повоєнні роки (1944 – 1950).

Показовою, на нашу думку, у роботі з родинами військовослужбовців була Львівщина. Львівська Обласна рада депутатів трудящих та Обком КП(б)У 27 вересня 1944 р. видали спільну постанову «Про розгортання роботи по державному забезпеченню і матеріально-побутовому влаштуванню родин військовослужбовців» на виконання постанови РНК УРСР та ЦК КП(б)У «Про хід виконання постанови СНК УРСР та ЦК КП(б)У про покращення роботи радянських та партійних організацій з надання допомоги родинам військовослужбовців у звільнених від німецьких окупантів районах УРСР» від 6 березня 1944 р. У вищезначеній постанові, зокрема, говорилося «...до 10 жовтня 1944 р. повністю укомплектувати перевіреними робітниками апарат районних відділів державного забезпечення та побутового влаштування родин військовослужбовців, не пізніше 10 жовтня 1944 р. закінчити облік родин військовослужбовців, зобов'язати Облторгвідділ виділяти з загальних фондів промислових товарів, а також з випуску товарів місцевої та кооперативної промисловості не менше 40% для забезпечення родин військовослужбовців...» [6].

В усіх 38 міськрайвійськоматах Львівщини утворені жіночі ради, до яких обрані 295 осіб і крім цього у них працюють 575 чоловік активу з числа жіночого офіцерського складу [6]. Звертає на себе увагу масовість та залученість жіноцтва до централізованої роботи з військовослужбовцями. При жіночих радах працювало чотири секції: побутова, культурно-масова, дитяча та фізкультурна. Вже у липні 1944 р. відбулася нарада голів жіночих рад. Робота жіночих рад, передусім, зводилася до надання практичної допомоги реєвакуйованим родинам офіцерського складу та проведенню серед них політико-виховної роботи. Надзвичайно важливим у голодні воєнні та післявоєнні роки стало те, що для родин офіцерів вже на початок 1945 р. відкрито вісім крамниць. Їм надавалась допомога у придбанні продуктів харчування, палива, промислових товарів, земельних ділянок. Політичними

органами проводилася робота не лише за допомогою родин та дружин військовослужбовців, але і з самими родинами та дружинами зазначених категорій. Так, за допомоги райкомів та міськкомів партії проводились серед дружин офіцерського складу такі лекції та доповіді: «Про військово-політичне та міжнародне становище», «Три роки Великої Вітчизняної війни», «Радянський тил у Великій Вітчизняній війні», «Товариш Сталін – великий полководець та організатор перемог Червоної Армії», політінформації, у деяких військкоматах організували гуртки з вивчення книги Сталіна «Про Велику Вітчизняну війну Радянського народу». На Донеччині у Слов'янську, Макіївці, Маріуполі серед родин військовослужбовців та демобілізованих організували гуртки самодіяльності [7].

Таким чином, радянська влада у своїй політичній роботі використовувала всі можливі підходи до військовослужбовців, задіяючи в тому числі і родину у процесах їх фізичної та психологічної реабілітації, ідеологічного впливу та контролю. Особлива увага при цьому приділялася дружинам військовослужбовців та демобілізованих офіцерського складу. Жіночі ради утворювалися системно та носили, як свідчать джерела, масовий характер. Через такі організації проходила політико-ідеологічна робота і з самими дружинами та в цілому родинами військовослужбовців та демобілізованих у роки Другої світової війни та перші повоєнні роки.

Список використаних джерел:

1. Лисенко О.Є. (2015). Важкий шлях до миру: українське суспільство та влада у середині 1940–на початку 1950-х рр. Український історичний журнал. № 5. С. 19 – 42.; Лисенко О.Є. (2004). Демобілізації повоєнні в радянських республіках та СРСР у 1921–1924 та в СРСР у 1945–1947 роках. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка. Т. 2: Г – Д. 518 с.
2. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х — середина 1950-х рр.) (2010) / Відп. ред. В.М. Даниленко: у 2-х ч. Київ: Інститут історії України НАН України.
3. Гордієнко Г.М. (2010). Соціальне забезпечення інвалідів Вітчизняної війни в УРСР (1941 – 1950 рр.): дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, Україна.
4. Бажан О.Г. (2015). Суспільно-політичні настрої населення УРСР. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: колективна монографія / Відп. ред. В.М. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України. С.289–342.
5. Шипік Н.Ф. (2009). Фронтовики та інваліди війни у соціальній структурі Сталінської області в перші повоєнні роки. Нові сторінки історії Донбасу: Збірник статей. Кн.17-18 / Голов. ред. З.Г. Лихолобова. Донецьк: ДонНУ. С. 179-192.
6. Центральний державний архів громадських об'єднань та українці (ЦДАГОУ). Ф. 1. оп. 23. спр. 1017. арк. 1.
7. ЦДАГОУ. Ф. 1. оп. 23. спр. 1018. арк. 101-102.